

Vergaderjaar 2007–2008

22 112

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie

Nr. 670

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 augustus 2008

Overeenkomstig de bestaande afspraken heb ik de eer u hierbij vier fiches aan te bieden die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen (BNC):

1. Mededeling inzake gezamenlijk programmeren onderzoek;
2. Mededeling inzake industriële eigendomsrechten strategie; (Kamerstuk 22 112, nr. 671)
3. Mededeling inzake Strategisch Partnerschap EU – Mexico; (Kamerstuk 22 112, nr. 672)
4. Mededeling inzake E-justice; (Kamerstuk 22 112, nr. 673)

De staatssecretaris van Buitenlandse Zaken,
F. C. G. M. Timmermans

Fiche: Mededeling inzake gezamenlijk programmeren onderzoek

1. Algemene gegevens

Voorstel: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the regions: Towards joint programming in research: Working together to tackle common challenges more effectively (Nederlandse versie niet beschikbaar)

Datum Commissiedocument: 16 juli 2008

Nr. Commissiedocument: COM(2008) 468

Pre-lex: http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=nl&Dosld=197260

Nr. impact-assessment Commissie en Opinie Impact-assessment Board: SEC(2008) 2281/2282
http://ec.europa.eu/governance/impact/cia_2008_en.htm

Behandelingstraject Raad: Raadswerkgroep Onderzoek, Raad voor Concurrentievermogen. Raadsconclusies zijn voorzien voor december 2008. Het Franse Voorzitterschap lijkt met de keuze voor een aantal maatschappelijke gebieden vooruit te willen lopen op het tijdpad dat de Commissie heeft voorgesteld. Nederland hecht echter sterk aan het oorspronkelijke tijdpad zoals dit in de mededeling is vastgelegd, dat wil zeggen een gemotiveerde keuze voor specifieke gebieden tegen de zomer 2009

Eerstverantwoordelijk ministerie: Ministerie van Economische Zaken in nauwe samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

2. Essentie voorstel

Onder Joint Programming – Gezamenlijk Programmeren (GP) – verstaat de Commissie samenwerking tussen lidstaten in het definiëren, ontwikkelen en implementeren van gezamenlijke strategische onderzoek-agenda's die betrekking hebben op grote maatschappelijke uitdagingen zoals voedselveiligheid, gezondheidszorg, mariene ecosystemen en biodiversiteit en klimaatverandering en energie. Dit op basis van vrijwilligheid en in variabele samenstelling afhankelijk van interesse in een onderwerp. GP kan zowel betrekking hebben op samenwerking tussen lidstaten of regio's op basis van bestaande nationale programma's als op het ontwikkelen van geheel nieuwe programma's. Momenteel wordt slechts 15% van de publieke onderzoeksbudgetten van de lidstaten gecoördineerd op Europees niveau, wat naar het oordeel van de Commissie te laag en te gefragmenteerd is in een tijdperk van toenemende globalisering. Dit percentage moet verhoogd worden om op lange termijn de concurrentie aan te kunnen blijven gaan met de VS en Japan, waar het federale onderzoek beter gecoördineerd is, maar ook ten opzichte van opkomende grootmachten als India en China.

3. Kondigt de Commissie acties, maatregelen of concrete wet- en regelgeving aan voor de toekomst? Zo ja, hoe luidt dan het voorlopige Nederlandse oordeel over bevoegdheidsvaststelling, subsidiariteit en proportionaliteit en hoe schat Nederland de financiële gevolgen in?

De mededeling beoogt dat de Raad in december 2008 instemt met een 3 stappenprocedure die bestaat uit een (1) keuzeprocess om maatschappelijke gebieden te identificeren die zich lenen voor gezamenlijk programmeren door middel van (2) het opstellen van een gemeenschappelijke visie en (3) de vertaling hiervan in strategische onderzoeksagenda's. Deze agenda's fungeren als overkoepelend kader voor een beter gecoördineerde, gezamenlijke inzet van intergouvernementele, nationale en regionale programma's.

Bevoegdheidsvaststelling:

In de mededeling wordt een aantal maatregelen aangekondigd, maar een specifieke rechtsbasis wordt in de mededeling niet genoemd. De Commissie heeft echter op grond van artikel 165 EG een met de lidstaten gedeelde bevoegdheid om de activiteiten van de lidstaten en de Gemeenschap op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling te coördineren, met als doel de samenhang van het beleid van de lidstaten en het beleid van de Gemeenschap te verzekeren. De Commissie kan hiertoe in samenwerking met de lidstaten initiatieven ontplooiën.

Subsidiariteit:

Nederland beoordeelt subsidiariteit als positief. In de mededeling wordt gesteld dat 85% van de publieke R&D al jaren plaatsvindt op nationaal niveau en slechts 15% op Europees niveau. Een Europese aanpak in het bundelen van onderzoek heeft meerwaarde, omdat dit fragmentatie van onderzoek tussen de lidstaten tegen kan gaan en schaalvoordelen en externe effecten kan opleveren en daarmee de positie van het onderzoek in Europa kan versterken. Gezien de schaarste aan R&D middelen hebben Nederland en de EU hier baat bij.

De Europese meerwaarde in het bundelen van onderzoek geldt met name voor onderzoeksgebieden die grensoverschrijdend van aard zijn, zoals bijvoorbeeld voeding, energie en watermanagement (niet limitatief).

Proportionaliteit:

De Commissie geeft helder weer in deze mededeling dat de keuze aan de lidstaat is of deze wil deelnemen aan een bepaald onderzoeksinitiatief (zg. variabele geometrie). Uiteindelijk is niet elk onderzoeksinitiatief even relevant voor elke lidstaat. Aangezien deelname aan een initiatief vrijwillig is wordt de proportionaliteit als positief beoordeeld. Bovendien is deelname vrijwillig en zal alleen dan plaatsvinden na overleg met Nederlandse belanghebbenden bij verdere uitwerking van gezamenlijk programmeringsinitiatief. Nederland beoordeelt het idee van variabele geometrie voor een dergelijke vorm van Europese samenwerking op onderzoeksgebied eveneens positief.

Financiële gevolgen:

Indien in het kader van gezamenlijk programmeren wordt samengewerkt tussen lidstaten in het definiëren, ontwikkelen en implementeren van gezamenlijke strategische onderzoeksagenda's die betrekking hebben op grote maatschappelijke uitdagingen wordt vooral uitgegaan van bestaande middelen op regionaal, nationaal en Europees niveau.

4. Nederlandse positie over de mededeling

Positief over de grondgedachte ...

Nederland steunt het streven naar meer coördinatie tussen nationale onderzoeksprogramma's. Dit streven werd in 2000 al aangewezen als cruciaal aspect van het Lissabonproces en de realisering van de Europese Onderzoeksruimte. Nederland steunt bovendien de grondgedachte van de mededeling, namelijk het leggen van een verbinding tussen de Europese onderzoeksruimte en maatschappelijke vraagstukken. Nederland zelf is inmiddels ook gestart met het opstellen van maatschappelijke innovatieprogramma's (MIA) waarin eveneens een verbinding wordt gelegd tussen het benutten/uitbouwen van maatschappelijke en innovatieve sterktes en het oplossen van maatschappelijke problemen. Het is denkbaar dat Nederland een actieve rol speelt in het keuzeprocess om maatschappelijke gebieden te identificeren die zich lenen voor gezamenlijk programmeren. Voordeel van een leidende rol is dat een grotere invloed kan worden uitgeoefend op de internationale onderzoekagenda rondom een thema, waarbij de Nederlandse positie verder versterkt kan worden.

De Commissie stelt in het kader van deze mededeling voor om een optimale mix toe te passen van de bestaande «toolbox» van nationale, intergouvernementele en communautaire instrumenten. Nederland steunt deze pragmatische aanpak ten opzichte van mogelijke afzonderlijke voorstellen in het kader van gemeenschappelijk programmeren. In lijn met het AWT advies uit 2004¹ maakt Nederland geen principiële keuze voor één bepaald coördinatiemechanisme, maar zal steeds een afzonderlijke afweging worden gemaakt.

....maar met enkele kritische kanttekeningen bij de verdere invulling.

Zoals hierboven aangegeven beoogt de Commissie in haar mededeling, dat de Raad voor Concurrentievermogen in december 2008 instemt met een 3 stappenprocedure over de verdere uitwerking van gezamenlijk programmeren. In de discussie over de verdere uitwerking heeft Nederland de volgende kanttekeningen.

Ten eerste moeten in de uitwerking van gezamenlijk programmeren ervaringen met bestaande Europese initiatieven gericht op gezamenlijke onderzoeksprogrammering (o.a. de zogenaamde artikel 169-initiatieven en ERA-netten) worden meegenomen. De Commissie kan in het Zevende Kaderprogramma het potentieel van het ERA-net instrument beter benutten, door meer flexibel in te spelen op de initiatieven die in de afgelopen jaren reeds «bottom-up» zijn ontstaan. Het ERA-net instrument is een belangrijk en geschikt instrument gebleken om barrières weg te nemen voor de coördinatie van nationale onderzoeksprogramma's. Nederland vindt ook de toepassing van artikel 169-initiatieven als Eurostars en Ambient Assisted Living (AAL) van toegevoegde waarde. De twee instrumenten (ERA-netten en artikel 169-initiatieven) zouden bij de verdere uitwerking van gezamenlijk programmeren in ogenschouw moeten worden genomen. Nederland vindt dat gezamenlijk programmeren de effectiviteit van deze twee instrumenten kan versterken en waakt ervoor dat het niet volledig in de plaats van deze instrumenten komt.

Ten tweede is Nederland van mening dat in sommige gevallen andere coördinatiemechanismen als bilaterale samenwerking de voorkeur verdienen, bijvoorbeeld in de vorm van openstelling van nationale programma's op basis van reciprociteit.

In de derde plaats pleit Nederland voor opheldering van de rol van het bedrijfsleven bij de verdere uitwerking van gezamenlijk programmeren.

¹ AWT-advies «Nederlands kompas voor de Europese onderzoeksruimte» (2004). Daarin werd ondermeer aangegeven dat er verschillende coördinatiemechanismen zijn voor Europees onderzoek: zelfsturing, communautair, intergouvernementeel, intermediair of via de open methode van coördinatie. De AWT adviseerde destijds om geen principiële keuze te maken voor een bepaald coördinatiemechanisme, maar in specifieke situaties steeds een afzonderlijke afweging te maken op grond van een beoordelingskader betreffende het Nederlands belang en daarbij in te spelen op de mogelijke voordelen en nadelen van het betreffende coördinatiemechanisme.

De Commissie stelt dat het gezamenlijk programmeren gericht is op samenwerking van de kennisvragers in het publieke onderzoekdomein. De rol van het bedrijfsleven valt nu nog grotendeels buiten het bereik van de mededeling. In navolging van het advies van de Commissie Wijffels vindt Nederland dat overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven moeten samenwerken bij vraaggedreven verbindingen tussen kennisaanbod en -vraag¹. Daarom is van belang hoe eventuele nieuwe initiatieven gericht op gezamenlijk programmeren zich zullen verhouden tot de programmering van het Zevende Kaderprogramma (2007–2013) en tot de in dit kader gestarte andere grootschalige initiatieven zoals de JTI's (*Joint Technology Initiatives*) en de nog op te richten kennis- en innovatiegemeenschappen van het EIT (*European Institute for Innovation and Technology*) die betrekking hebben op publiek-private samenwerking.

¹ Ad hoc commissie Wijffels inzake Brugfunctie TNO en GTI's, «De kracht van directe verbindingen,» (2004).